

Росінська О. А.,

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка*

КОНТЕКСТ ВЗАЄМОДІЇ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ У ПОЛЬСЬКІЙ ДОКУМЕНТАЛІСТИЦІ

Польща та Україна мають довгу історію взаємодії в культурному, політичному, соціальному контекстах. Сучасний період спільного протистояння збройній агресії Російської Федерації, формування контексту здорового співжиття двох країн на теренах Європи, усвідомлення спільних цінностей потребує осмислення й ґрунтовного аналізу, оскільки засоби масової інформації в обох країнах є потужним чинником формування свідомості широких мас, створенню ментального фону в середовищі споживачів. Зараз ми стаємо свідками того, наскільки масштабним є явище теледокументалістики, наскільки воно розвинене у світі й наскільки теледокументалістика стає складником того діалогу, який відбувається між Польщею та Україною, між Україною та Європою.

Теледокументалістика як специфічний вимір документалістики здатна глибоко проникати в проблеми особисті та суспільні й тому вирішувати потужно пізнавально-освітні завдання. Саме в теледокументалістиці формуються певні конструкти кіномови, які потім переходять в кіно ігрове. Дослідження цих конструктів особливо важливо в ситуації творення нового медійного контексту, пов'язаного зокрема з вибудовуванням більш тісних політичних, економічних та культурних відносин між двома країнами. Цей аспект дослідження є складником більш масштабного дослідження засобів кіномови, конструктів ментального поля в культурному середовищі двох народів, що обіймає фільми документальні та художні.

Дослідження польсько-української культурної взаємодії зараз є як ніколи на часі, натомість про наявність у польсько-українському дискурсі недовомовленостей і проблемних зон говорять, зокрема, творці серіалу «Українці». Головний редактор TVP Dokument Томаш Пехаль зауважує: «Ми хотіли, щоб цей серіал став можливістю для всіх краще пізнати один одного. Роками це була важлива, недовомовлена тема, а тепер, коли російська агресія спричинила ще більшу міграцію з України до Польщі, вона стала ще важливішою. Ми маємо почати

знайомитися ближче» [3]. Таким чином, поглиблення цієї проблематики зараз як ніколи на часі.

Польський телеканал TVP у 2022 році створив проєкт «Ukraincy» (12 епізодів), 2017 р. – «Łwów pod okupacją» (2 епізоди), у 2009 році телеканал мав проєкт «Było sobie miasteczko», 2001 р. – «Bliscy a dalecy».

Музей історії Польщі у Варшаві також зняв цикл документальних фільмів «Під спільним небом», що представляє історію співіснування різних національних груп і етнічних меншин на території нинішньої Польщі і давньої Речі Посполитої. Фільм представляє їхні звичаї, релігію, презентує внесок тієї чи іншої групи в польське політичне, соціальне і культурне життя, фільм містить епізоди про литовців, українців, білорусів, євреїв, німців, вірмен і татар.

Репортер телеканалу TVN польський документаліст Міхал Пшедлацький у 2022 році зняв фільм «Залишаючи Ірпінь». У стрічці зафіксовано події на Київщині періоду тимчасової російської окупації. У фільмі йдеться про те, як місцеві мешканці сприйняли повномасштабне вторгнення росіян і як намагалися врятуватися

Наявні у теледокументалістиці емоційна насиченість і суб'єктивізм важливі для створення особливої атмосфери довіри між автором та глядачем, який поступово втрачає повну довіру до новинних повідомлень, натомість довірятиме телеповіді при життєві історії чи певні події, що постають кризь призму авторського бачення.

У кризові історичні часи інтерес до теледокументалістики помітно зростає, що посилює її вплив на свідомість глядача, на формування стійких ментальних конструктів в системі соціально-культурного сприйняття народами один одного.

Завдяки притаманній теледокументалістиці драматизації здійснюється потужніший вплив на свідомість глядача, відповідно стійкішими є наслідки такого впливу. Коли йдеться про формування стійкого позитивного образу один одного, що базується на об'єктивації культурних, історичних, ментальних кодів, це незаперечно важливо для двох народів.

Оскільки медіаконтент часто визначає загальні інтенції в суспільстві обох країн, не залишати поза увагою формовані документальним контентом наративи українсько-польської взаємодії досить важливо, особливо враховуючи висвітлення проблемних для обох народів історичних подій. Для Польщі та України важливо вибудувати нові культурні відносини, що базуватимуться на прийнятті спільної історії й усвідомленні подальшої спільної долі в Європі.

Проведений аналіз дає певні підстави припустити, що 2022 рік певною мірою повертає увагу до проблеми існування стереотипів та

упереджень у площині українсько-польських відносин, що зумовлено збільшенням кількості мігрантів-українців на території Польщі. Оскільки упродовж кількох місяців із початку вторгнення російської федерації в Україну польський уряд та польські журналісти висловлювали думку, про те, що перебування українців у Польщі в кінцевому рахунку сприятливе для економіки країни, у медіаполі почали впроваджуватися нові наративи. Вони пов'язані з бажанням імплементувати мігрантів у соціум, посилити економіку, залишити в Польщі якомога більше людей з активною життєвою позицією, здатних працювати, розвиватися, сплачувати податки. Тому в серіалі настійливо звучить думка про привабливість Польщі для кожного з тих, хто сюди в різний час переїхав, що ці люди своє майбутнє бачать не в Україні, а в Польщі, що тут вони можуть здійснити свої мрії й плани. Цікаво, до речі, що польські медіа зауважують потребу імплементувати українців саме у сфері послуг. Наприклад, Домініка Хмелевська пише: «За відповідної державної політики (навчання, допомога в працевлаштуванні, пільги до заробітної плати) Польща має шанс отримати кілька сотень доглядальників за літніми людьми та інших працівників, які підтримують цю соціальну сферу» [2].

З одного боку, помітна позитивна тенденція, що показує перспективи зняття певного історично-культурного протистояння між народами, поглиблення взаєморозуміння між народами, зняття стереотипності з образу українця-мігранта тільки як працівника в сфері некваліфікованої праці. З іншого боку, помітне закріплення стереотипного сприйняття України як краю, де не вирішуються соціальні та економічні проблеми, де відсутня безпека, тому герої залишають свою землю в різний час, залишають і тепер через війну, а українців, чия діяльність більшою мірою має бути пов'язана зі сферою обслуговування. Однак ці тенденції, відстежені нами в аналізованому матеріалі, можуть бути визначені як домінантні тільки шляхом залучення до вивчення більшої кількості відеоконтенту.

Список використаних джерел:

1. Przyłipiak M. Dialektyka powierzchni i głębi w filmie dokumentalnym. Kwartalnik Filmowy, 2006 – ceool.com

2. Chmielewska D. Zmiany demograficzne – jak wojna na Ukrainie wpływa na demografię Polski. Instytut Spraw Obywatelskich. <https://instytutsprawobywatelskich.pl/zmiany-demograficzne-jak-wojna-w-ukrainie-wplywa-na-demografie-polski>

3. «Українці» – nowy serial w TVP Dokument. Цитовано за покликанням: <https://centruminformacji.tvp.pl/59433160/ukraincy-nowy-serial-w-tvp-dokument>. Дата доступу 08.09.2022